

Miessakit ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain, riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain sekä sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Miessakit ry kiittää Oikeusministeriötä lausuntopyynnöstä (OM 1/31/2010) ja pitää tärkeänä, että erovanhempien ja heidän lastensa hyvinvointia tukevia rakenteita vahvistetaan yhteiskunnassamme. Tämä on merkityksellistä sekä niiden vanhempien kannalta, jotka saavat sovittua lasten huollosta ilman asian viemistä käräjäoikeuteen asti, että niiden kannalta, jotka riitaantuvat entistä syvemmin tämän haastavan inhimillisen kriisin keskellä. Asiantuntija-avusteinen huoltoriitojen sovittelu on hyvin toteutettuna erinomainen tapa sopia lasten huollosta erotilanteessa, sekä tukea erovanhempien ja heidän lastensa hyvinvointia sekä kriisin keskellä että myös tulevaisuutta ajatellen.

Vanhemmuuden tukemisen tärkeydestä

Jos avio- tai avoliitossa koettuja suuria pettymyksiä, loukkauksia, laiminlyöntejä tai muita vaikeita tunteita ei ole pystytty käsittelemään suhteen aikana, siirtyvät nämä emotionaaliset lataukset herkästi huoltajuus- ja tapaamisasioihin saaden huoltoriidan muodon. Konfliktoituneessa tilanteessa yritys ratkaista erimielisyydet oikeudessa usein vain syventää vanhempien välistä kuilua, koska oikeudenkäynti monesti rakentuu liiaksi vastakkainasettelulle.

Erotyön asiantuntijaorganisaationa haluamme painottaa edellä kuvatun ilmiön merkityksellisyyttä, kun etsitään toimivia malleja eroriitojen käsittelyyn siten, että vanhempien ja lasten hyvinvointi tulee asianmukaisesti huomioitua. Vanhempien väliset emotionaaliset jännitteet eivät poistu, mikäli ne jätetään huomioimatta ja käsittelemättä.

Toinen tärkeä näkökulma kaikkien osallisten kannalta on molempien vanhempien vanhemmuuden turvaaminen. Tähän päästään todennäköisemmin menettelyssä, jossa vastakkainasettelua puretaan ja jossa vanhempien ja lasten hyvinvointi onnistutaan nostamaan päätösten keskiöön. Riittävän hyvin voivasta vanhemmuudesta huolehtiminen on olennainen elementti yhteistyön sujuvuudelle myös jatkossa.

Asiantuntijapalveluiden järjestämisestä ja varhaisista sovittelukäytännöistä

Luonnoksessa esitetään, että velvollisuus asiantuntijapalveluiden järjestämisestä säädettäisiin vain käräjäoikeuden hallinnollisen kanslian sijaintikuntien tehtäväksi. Vaikka ajatuksen takana on varmistaa mahdollisimman asianmukaisesti koulutettu, koko maan kattava asiantuntijaverkosto, voi ratkaisu silti hankaloittaa pienempien kuntien asukkaiden tuensaantimahdollisuuksia. Siksi palveluja järjestettäessä tulee muistaa, että meillä on jo olemassa lainsäädäntö ja rakenteet sille, että sovittelua voitaisiin tarjota laajasti, joustavasti ja jo varhaisessa vaiheessa sosiaalitoimen tarjoamana perheasioiden sovitteluna.

Luonnoksen mukaisen esityksen myötä saatetaan päätyä tilanteeseen, jossa ensimmäinen sovittelumahdollisuus eron jälkeisen vanhemmuuden ongelmassa olisi vasta tuomioistuimissa. Sovittelua tulee kuitenkin tarjota tuomioistuinsovittelun lisäksi siis myös mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ja käytännössä tämä mahdollisuus on jo olemassa juuri avioliittolain määrittelemässä perheasioiden sovittelussa. Suomen sovittelufoorumin Fasper-hanke on hyvä esimerkki siitä, miten perheasioiden

sovittelua on jo kehitetty maassamme kuuden kunnan alueella. Hankkeessa on tuotettu käytäntöjä ja malleja, jotka ovat levitettävissä myös valtakunnallisesti. Sovittelua tulee myös jatkossa olla tarjolla niin kuntien, järjestöjen kuin tuomioistuinten tarjoamana.

Asiantuntija-avusteisen tuomioistuinsovittelun tasapuolisuudesta

Huolto- ja tapaamisriitojen asiantuntija-avusteisessa tuomioistuinsovittelussa tulee huomioida neuvottelutilanteen sukupuolijakauman aiheuttama dynamiikka, jotta saavutetaan paras mahdollinen sovitteluilmapiiri ja sitä kautta paras mahdollinen sovittelun lopputulos.

Perheoikeudellisiin asioihin keskittyneet kärjäoikeuden tuomarit ovat enimmäkseen naisia, kuten myös asiantuntija-avustajiksi suunnitellut lastenpsykologit ja sosiaalityöntekijät. Lisäksi perheoikeudellisiin asioihin perehtyneet asianajajat ovat useimmiten naisia; miesasianajajia voi olla vaikea löytää. Sovitteluistunnossa voi siten olla jopa viisi naista ja vain yksi mies, eli asianosainen isä.

Asiakkaanamme olleet miehet ovat kertoneet kokeneensa sukupuolijakauman epätasapainon lähtökohdiltaan ahdistavaksi ja painostavaksi lastenvalvojen luona käytävissä sopimusneuvotteluissa. Saamamme palautteen mukaan he kokevat tarvitsevansa neuvottelutilanteisiin tuekseen miespuolisen tukihenkilön. Epätasapainoinen asetelma on useissa tapauksissa aiheuttanut myös sen, että mies on kokenut tulleeensa painostetuksi huonoon sopimukseen. Epäedullinen sopimus puolestaan saattaa hiertää yhteistyövanhemmuuden laatua hyvinkin pitkään. Miessakit ry on kouluttanut miesten tueksi muun muassa edellä mainittuihin tilanteisiin erityisiä tukihenkilöitä, EETUja, joiden tarkoituksena on kohentaa eromiehen jaksamista, itsetuntoa, olla läsnä tuettavalleen. EETUjen avulla voidaan vahvistaa neuvottelutilanteissa tärkeitä rakentavaa vuorovaikutusta.

Vaikka tuomioistuinsovittelu on luonteeltaan erilainen kuin sopimusneuvottelu lastenvalvojalla, tulisi sovitteluistunnossakin varmistaa mahdollisimman tasapainoinen asetelma huomioiden neuvottelijoiden sukupuolijakauma. Olisi toivottavaa, että jo asiantuntija-avustajien rekrytoinnissa ja/tai kärjäoikeuden tuomareiden valinnassa voitaisiin vaikuttaa asiaan. Koska tämä ei ole kokonaan mahdollista, tulee sovitteluistunnon henkilökunnan olla perehtynyt myös miehen kohtaamiseen asiakastilanteessa. Mieserityisen dialogisuuden taito on enemmän kuin toivottavaa, jotta mies kokisi tulleeensa kuulluksi ja huomioiduksi. Miessakit ry tarjoaa mieserityistä täydennyskoulutusta sosiaali-, terveys- ja opetusalan ammattilaisille.

Vanhempien tyytyväisyydestä tehtyihin sovintopäätöksiin

Lausuntopyyntöön oheen liitetyn Oikeusministeriön kokeiluryhmän loppuraportin perusteella asiantuntija-avusteiseen tuomioistuinsovitteluun osallistuneiden tyytyväisyyttä tehtyihin sopimuksiin on kysytty vain välittömästi sovittelun päätyttyä, mutta ei myöhemmin. Asiakkaittemme kokemusten perusteella monelle vaimon eropäätös tulee yllätyksenä ja miehen pitäisi lähes saman tien pystyä tekemään kauaskantoisia päätöksiä lapsia koskevista asioista. Tämän kaltaisessa tilanteessa mies voi ahdistuksessaan, päästäkseen helpommalla ja tarpeessaan välttää konfliktia suostua isyytensä ja lapsen näkökannalta huonoon ratkaisuun. Tämän vuoksi katsomme, että ennen kuin kyseinen sovittelu lähdetään saattamaan valtakunnalliseksi, on tärkeää kartoittaa kokeiluissa saatujen hyvien tuloksien pysyvyys.

Yhteenveto

Pidämme hallituksen esitystä kokeilun vakinaistamisesta ja valtakunnallistamisesta hyvänä lähtökohtana huoltoriitojen ratkaisemiseen rakentavassa hengessä. Asiantuntija-avusteista huoltoriitasovittelua puoltaa edellä viitatus ohella kokeiluryhmän loppuraportissa esiin nostetut käsittelyajan nopeus,

määräaikaissopimukset, vanhempien riitelyn väheneminen sovittelun jälkeen sekä yhteistyövanhemmuuden vahvistuminen. Nämä tulokset ovat puolestaan keskeisiä vanhempien ja lasten hyvinvoinnin turvaavia tekijöitä eron jälkeen. Silloin, kun sovittelussa on onnistuttu sopimaan asioista molempia vanhempia tyydyttävällä tavalla, se vähentää myös painetta jatkaa loputonta riitelyä oikeusistuimissa ja säästää kaikkien osapuolten taloudellisia kustannuksia.

Nähdäksemme asiantuntija-avusteisessa tuomioistuimessa toteutettavassa sovittelukäytännössä on kuitenkin vielä tiettyjä heikkouksia. Vanhempien tasavertaisuus vanhempina edellyttää, että prosessissa on myös riittävästi miespuolisia, mieserityistä osaamista omaavia avustajia ja tuomareita mukana, jotta isän näkökulma tulisi yhdenvertaisesti huomioiduksi ja kuulluksi äidin näkemyksen kanssa.

Tuomioistuimessa tapahtuvan sovittelun rinnalla tulisi kehittää myös kunnissa toteutettavaa matalan kynnyksen sovittelua ja sen saatavuutta.

Helsinki 20.6.2013

Miessakit ry:n hallitus

LISÄTIETOJA

etunimi.sukunimi@miessakit.fi / Jouni Linnankoski (vastaava erotyöntekijä) / Kari Vilkkö (erotyöntekijä) / Peter Peitsalo (kehittämispäällikkö) / Antti Alén (hallintopäällikkö) / Tomi Timperi (toiminnanjohtaja)